

Belenčić horis

УДРУЖЕЊЕ
ЗА ПРАВО ОСИГУРАЊА
СРБИЈЕ | ASSOCIATION
FOR INSURANCE LAW
OF SERBIA

УДРУЖЕЊЕ ЗА ПРАВО ОСИГУРАЊА СРБИЈЕ
Association for Insurance Law of Serbia
www.srbija-aida.org

ИЗАЗОВИ УСКЛАЂИВАЊА ПРАВА ОСИГУРАЊА СРБИЈЕ СА ЕВРОПСКИМ (ЕУ) ПРАВОМ ОСИГУРАЊА

CHALLENGES IN HARMONISATION OF THE SERBIAN
INSURANCE LAW WITH THE EUROPEAN (EU)
INSURANCE LAW

Memoir

САВЕТОВАЊЕ
Conference

Палић, 20-22. април 2012.
Palic, 20 and 22 April 2012.

**ИЗАЗОВИ УСКЛАДИВАЊА ПРАВА ОСИГУРАЊА СРБИЈЕ
СА ЕВРОПСКИМ (ЕУ) ПРАВОМ ОСИГУРАЊА**

- Зборници радова -

**CHALLENGES IN HARMONISATION OF THE SERBIAN INSURANCE LAW
WITH THE EUROPEAN (EU) INSURANCE LAW**

- Memoir -

Издавач - Publisher

УДРУЖЕЊЕ ЗА ПРАВО ОСИГУРАЊА СРБИЈЕ

Association for Insurance Law of Serbia

www.srbija-aida.org

Нови Београд, Милентија Поповића 5б/II

5б/II Milentija Popovića, Belgrade

рачун код Агробанке Привредне банке, ад Београд

245-0020852701024-68

Account with Agrobanka Privredna Banka ad Belgrade

Избор, рецензију, редакторство и уређење

Зборника и реферата извршили су:

Проф. др Јован Славнић и проф. др Слободан Јовановић

Professor Jovan Slavnic, LLD and Professor Slobodan Jovanovic, LLD

selected, reviewed, edited and prepared the articles and Memoir

Рецензију реферата рецензената и појединачних понуђених радова, извршили су: проф. др Волфганг Рорбах и доц. др Јасмина Лабудовић Станковић

Prof. Wolfgang Rohrbach, PhD and Assistant Professor Jasmina Labudovic

Stankovic, LLD reviewed the reviewers' works and certain other works

Графички дизајн

Graphic design

Стеван Паковић

Лектор и коректор

Aleksandar Jovanovic

Штампа

Print by

„Планета прнт”, Београд

Copyright 2012: Удружење за право осигурања Србије, Београд, задржава сва издавачка права на овом Зборнику и не дозвољава, под претњом примене законских мера против прекришца, да испједан део ове књиге буде снимљен, амитован или репродукован на били који начин, укључујући али не ограничавајући се на фотоокопирање, фотографију, магнетни упис или било који други вид записа, без предходне дозволе Удружења.

**ОРГАНIZOVANJE САВЕТОВАЊА И ИЗДАВАЊЕ ЗВОРНИКА
ПОМОГЛИ СУ:**

ВЕЛИКИ ДОНАТОРИ

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„ДУНАВ ОСИГУРАЊЕ” – БЕОГРАД**

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„ДЕЛТА ЏЕНЕРАЛИ ОСИГУРАЊЕ” – БЕОГРАД**

ДОНАТОРИ

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„ТРИПЛАВ” – БЕОГРАД**

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА РЕОСИГУРАЊЕ
„WINER STADTISCHE” – БЕОГРАД**

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„UNIQA” – БЕОГРАД**

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„АМС ОСИГУРАЊЕ” – БЕОГРАД**

**АКЦИОНАРСКО ДРУШТВО ЗА ОСИГУРАЊЕ
„ТАКОВО” – КРАГУЂЕВАЦ**

Др Лорис БЕЛАНИЋ¹

УГОВОР О ОСИГУРАЊУ ОД ОДГОВОРНОСТИ АРХИТЕКАТА И ИНЖЕЊЕРА У ГРАДИТЕЉСТВУ У ХРВАТСКОМ ПРАВУ И ПРАВУ НЕКИХ ДРЖАВА ЕУ

УДК: 347.44:368]:72(497.13:4-672EU)

Достављен: 16. 1. 2012.

Прихваћен: 24. 1. 2012.

Прегледан научни рад

Апстракт

Након уводног излагања о важности уговора о осигурању од професионалне одговорности архитеката и инжењера градитељства говори се обvezатности његова склапања. Скреће се позорност како је обвездно склапање тога уговора ријешено у неким поредбеним законодавствима (Француска, Њемачка, Италија). Потом се говори о предмету уговора. При томе се полази од одређивања садржаја професионалне одговорности архитеката / инжењера. Након тога следи излагање о штетама које су покривене овим уговором о осигурању. У вези с тим аутор анализира покриће према одредбама увјета осигурања хрватских и њемачких осигуратеља. Наставно слиједи излагање о искључењу из осигуратељског покрића, такођер према хрватским и њемачким увјетима осигурања. Потом се излаже о минималним свотама осигурања у хрватском и поредбеном праву. У закључку се износе одређени приједлози *de lege ferenda* као и приједлози осигуратељима по узору на нека поредбеноправна искуства.

Кључне ријечи: осигурање, одговорност, архитекти, инжењери, градитељство

1. УВОД

Професионална дјелатност архитеката и инжењера у градитељству спада у оне дјелатности код којих због погрешака у раду може као посљедица настати штета чија је висина потенцијално многоструко већа од вриједности имовине самих одговорних особа – архитеката и инжењера градитељства. Њихова дјелатност просторног планирања, пројектирања или надзора градитељских радова има за циљ „испоручити“ наручитељу објект (грађевину) сукладно уговорним одредбама, подобну и сигурну за употребу. Неријетко ради се о објектима чија се вриједност мјери у десетинама, стотинама милијуна па и милијардама евра, као и објектима који због своје сложености, али и намјене представљају потенцијалну опасност за околину и шири број субјеката. Осигурање од одговорности архитеката и инжењера у градитељству, с једне стране, омогућује наручитељу (инвеститору), али и осталим трећим osobама да накнаде штету од осигуратеља уместо

¹Научни сарадник, Правни факултет Свеучилишта у Ријеци, e-mail: lorisb@pravri.hr.

Уговор о осигурању од одговорности архитеката и инжењера у градитељству у Хрватском...

од одговорних архитеката или инжењера у градитељству. С друге стране, разматрано осигурање омогућује архитектима и инжењерима у градитељству да се заштите од негативних финансијских посљедица грађанскоправне одговорности за штету као посљедице пропуста или погрешке у обављању своје професионалне дјелатности (тј. ако су пројекти или грађевински радови обављени с грешком или је дошло до пропуста у надзору). Тиме ово осигурање од професионалне одговорности испуњава своју примарну функцију – заштиту наручитеља, инвеститора и осталих трећих особа те своју секундарну функцију – заштита самих архитеката, односно инжењера у градитељству од накнаде штете.¹

Због важности ове врсте осигурања из наведених разлога за саму струку архитеката и инжењера у градитељству, али и за саме инвеститоре и остale треће особе које могу претрпјети штету обављањем послова наведене дјелатности у Републици Хрватској је оно уређено као обвездно осигурање Законом о архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи,² (даље у тексту: ЗАИП) у чланцима 128–133. Поред наведених законских одредби правни извор за уговор о осигурању од одговорности архитеката и инжењера у градитељству представљају и Увјети за осигурање од професионалне одговорности у архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи од 19. ожукја 2010. (даље у тексту: Увјети) које су заједнички утврдили Хрватски уред за осигурање и коморе у градитељству.³ Споменути Увјети представљају обвезујуће и заједничке увјете осигурања за све осигуратеље у Републици Хрватској.

На разини Европске уније, Директивом бр. 123/2006/EZ о услугама опћенитом нормом у чл. 23, ст. 1 прописује да државе чланице могу законом обвезати пружатеље чије услуге представљају израван и особит ризик за здравље или сигурност приматеља услуга или трећих особа, или за финансијску сигурност приматеља, на склапање уговора о осигурању од професионалне одговорности чије је покриће примјерено природи и размјеру ризика (или предвидјети јамство у ту сврху). Свакако да би се оваква одредба односила и на услуге овлаштених инжењера у градитељству и архитеката. Директивом је само предвиђена могућност да државе пропишу обвездно осигурање од професионалне одговорности, а не и обвезу. Такођер нису предвиђене никакве минималне своте осигурања које би евентуално државе уградиле у своје законодавство обвездних осигурања од одговорности пружатеља услуга.

2. ОБВЕЗАТНОСТ СКЛАПАЊА УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ОД ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОДГОВОРНОСТИ АРХИТЕКАТА И ИНЖЕЊЕРА ГРАДИТЕЉСТВА

У дјелатности градитељства постоји читав низ професионалних дјелатности за чије носитеље може бити од интереса, али и за потенцијалне оштећенике, скла-

¹ Славнић, Јован. (2006) „Осигурање од професионалне одговорности данас“, Ревија за право осигурања, Београд, бр. 3, стр. 24.

² Народне новине РХ, бр. 152/08. и 49/11, даље у тексту: ЗАИП.

³ Цјеловит текст Увјета доступан је на: <http://www.huo.hr/hrv/uvjeti-osiguranja/24/>, од 23. прошице 2011.

пшење уговора о осигурању од професионалне одговорности оних који у тој дјелатности пружају услуге. Стога, ЗАИП у чл. 128 прописује обвезу склапања уговора о осигурани од професионалне одговорности за штету за: овлаштене архитекте, овлаштене инжењере, извођаче радова и правне особе које обављају дјелатност управљања пројектом градње. Дакле, интенција законодавца је пружање обвезног осигурательског покрића од одговорности што је могуће ширем кругу оштећеника или и самих осигураника. Уговор о осигурању архитектата и инжењера у градитељству је стога само један сегмент ширег појма којег можемо скупним именом називати „уговори о осигурању у градитељству (грађевинарству).”⁴ Но, за потребе рада оријентирати ћемо се првенствено на уговоре о осигурању архитектата и инжењера у градитељству.

Треба нагласити да обвеза склапања уговора о осигурању од одговорности постоји на страни тзв. овлаштених архитекта и овлаштених инжењера у градитељству, дакле оних који су чланови одговарајуће струковне коморе (ЗАИП, чл. 103, ст. 1). Појам овлаштени инжењер у градитељству поред овлаштеног инжењера грађевине односи се и на остале струке попут овлаштеног инжењера стројарства и овлаштеног инжењера електротехнике који обављају послове пројектирања у грађењу и / или стручног надзора грађења.

Обвеза склапања уговора о осигурању од одговорности прописана је законски особно за сваког овлаштеног архитекта, односно овлаштеног инжењера градитељства. Међутим, да би се у пракси спријечила могућност да појединци пропусте склопити уговора о осигурању од одговорности или пак продужити трајање уговора, ЗАИП у чл. 129, ст. 1 прописује да надлежна комора „преузима осигурање од одговорности“ својих чланова – овлаштених архитектата, односно овлаштених инжењера градитељства. Потоњи су истовремено дужни својој комори плаћати „накнаду за осигурање од одговорности.“ Ако овлаштени архитект, односно овлаштени инжењер пропусти плаћање „накнаде за осигурање“ комори онда то представља тежу повреду дужности члана коморе (ЗАИП, чл. 129, ст. 3). У пракси, комора склапа уговор о групном осигурању свих својих чланова с одређеним осигуратељем, при чему сваком члану коморе припада засебна полица осигурања. Описаним начином чланови коморе имају трајно уговорено покриће осигурања од професионалне одговорности неовисно јесу ли правовремено склопили уговор о осигурању, односно продужили трајање осигурательског покрића јер надлежна комора по самом закону има обвезу склапања уговора о осигурању од одговорности и њиховог обнављања у име и за рачун својих чланова као корисника осигурања. Чињеница да надлежна комора склапа групне уговоре о осигурању од одговорности за све своје чланове не спречава овлаштене архитекте и овлаштене инжењере да склопе додатни, или како ЗАИП каже, индивидуални уговор о осигурању од одговорности (ЗАИП, чл. 126, ст. 3).

ЗАИП, с друге стране, прописује и обвезу осигуратеља да склопи уговор о осигурању од одговорности с комором која му се за то „обрати“ (чл. 130). Из наве-

⁴ Стојановић, Новембар. (2010) „Осигурања у грађевинарству“, Зборник, XI годишње савјетовање Удружења за право осигурања Србије „Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије“, Палић, стр. 357.

деног произлази да се овдје ради у уговору о осигурању којег су обвезне склопити обије стране, дакле уговоратељ осигурања, што је, видели смо, у пракси надлежна комора и осигуратељ. Сукладно наведеној одредби испада као да није битно прихваћа ли комора увјете и цјенике осигурања осигуратеља или не, битно је једино да се она „обрати“ осигуратељу ради склапања уговора о осигурању. Овакво решење свакако да није у складу с начелом слободе и сугласности воље уговорних страна о битним и небитним елементима уговора да би настao обвезнopravni однос из осигурања,⁵ а слободе и сугласности воља нема ако се не прихваћају елементи увјета осигурања и цјеник премија. Стога било би више у складу са струком осигурања и начелом слободе и сугласности воље кад би се одредба чл. 130 ЗАИП-а преформулирала на начин да осигуратељ не може одбити понуду за склапање уговора о осигурању ако понудитељ (комора) прихваћа увјете, односно цјенике премија осигурања под којима осигуратељ проводи осигурање од одговорности овлаштених архитектата и овлаштених инжењера градитељства.⁶

Треба скренuti пажњу на то да овлаштени архитекти, односно овлаштени инжењер своју дјелатност просторног планирања, пројектирања и надзора у градњи могу обављати у самосталним те заједничким уредима, али и у правним особама као њихови запосленици (пројектантско друштво, правна особа за обављање послова просторног уређења, заводи за просторно планирање и уређење итд.) Обвеза склапања уговора о осигурању од одговорности законски је прописана само понаособ за овлаштене архитекте, односно овлаштене инжењере, а не и за правне особе у којима су они запосленици. Овакво решење није баш идеално јер може довести до ситуације у којој правна особа одговара за штету а није била обвезна склопити осигурање од одговорности. Како је за рад запосленика одговоран сам послодавац (на пример, пројектантско друштво) а не запосленик (осим ако није штету проузорио намјерно или из крајње непажње), осигуратељско покриће које се односи на овлаштеног инжењера градитељства, односно овлаштеног архитекта као запосленика правне особе неће покривати штету за коју је та правна особа одговорна. Стога било би пожељно да се изричito законски пропише и обвеза правних особа (пројектантских друштава) да склопе уговор о осигурању од професионалне одговорности. Као узор може послужити решење из Закона о одвјетништву⁷ где је у чл. 44, ст. 1 прописана обвеза одвјетничког друштва као правне особе која запошљава одвјетнике, да склопи с осигуратељем уговор о осигурању од одговорности за одвјетнике чланове одвјетничког друштва и за одвјетнике који су запослени у том друштву (нечланове одвјетничког друштва).

Обвездно склапање уговора о осигурању од одговорности архитектата и инжењера градитељства прописано је и у француском праву. Извор права је француски Законик о осигурању (*Code des assurances*). Тада Законик у чл. L241-1 прописује да свака физичка или правна особа која може бити одговорна складно чл.

⁵ Павић, Драго. (2009) *Уговорно право осигурања*, Тецтус, Загреб, стр. 160-161.

⁶ Овакву одредбу налазимо и у чл. 8, ст. 2. Закона о обвезним осигурањима у промету, (*Народне новине РХ*, бр. 151/05, 36/09 и 75/09), који каже: „Друштво за осигурање не може одбити понуду за склапање уговора о осигурању ако понудитељ прихваћа увјете под којима друштво за осигурање проводи ту врсту осигурања.“

⁷ *Народне новине РХ*, бр. 9/94, 117/08, 50/09, 75/09 и 18/11.

1792 француског Грађанског закона (Code civil), мора имати уговорено осигурање од одговорности. Члан 1792 Code civil односи се на одговорност градитеља за штету на грађевини као посједице свог рада или због мана земљишта. Појам „градитељ“ законски је широко постављен те између осталих, односи се и на особе архитеката, извођача, техничара (инжењера) и осталих особа које су се према власнику (наручитељу) обvezale темељем уговора о дјелу или уговора о служби (Code civil, чл. 1792-1). Дакле, постоји обвеза архитеката и инжењера градитељства на склапање уговора о осигурању од професионалне одговорности, те је исти дужан доказати постојање осигурательског покрића након почетка грађевинских радова (француски Законик о осигурању, чл. Л 241-1).

У Њемачкој не постоји савезни закон којим је прописана обвеза склапања уговора о осигурању од професионалне одговорности архитеката, односно инжењера у градитељству већ је ту обвезу прописују поједине савезне државе својим уредбама које се односе на материју грађења.⁸ На садржај уговора о осигурању од одговорности архитеката и инжењера у градитељству примјењују се §§ 100-124 Закона о уговору о осигурању (*Versicherungsvertraggesetz*), затим Опћи увјети за осигурања од одговорности те Посебни увјети за осигурање од одговорности архитеката и инжењера у градитељству. Опћи и посебни увјети осигурања имају карактер препоруке Њемачког удружења осигуратеља те су необавезни у примјени.⁹

У Италији је испрва Закон бр. 109/1994 прописао обвездно склапање уговора о осигурају од одговорности архитекта и инжењера у градитељству који судјелују у обављању и пројектирању тзв. јавних радова (чл. 309, ст. 5). Закон прописује и висину минималних свота осигурања, али о томе у излагањима на крају овог рада. Каснијим Законом бр. 138/2011 прописано је склапање обвезног осигурања од професионалне одговорности за сва слободна занимања, међу којима и за архитекте и инжењере у градитељству неовисно о томе судјелују ли у обављању и пројектирању јавних радова или не (италијански Закон бр. 109/1994, чл. 3, ст. 5e). Тим Законом прописана је обвеза професионалаца, дакле и архитеката, односно инжењера градитељства да своје клијенте (наручитеље) приликом склапања уговора о дјелу или сл. обавијесте о постојању осигурательског покрића као и о његовој висини. Сам Закон посебно не одређује висину минималних свота већ се то оставља на вољу уговорних страна.

На међународној ранији постоје UNIDO и FIDIC као специјализиране међународне организације које се између остalog баве и припремом увјета уговора и типских уговора о градитељству. Поједини њихови увјети уговора садржавају и одредбе о осигурању па тако и осигурање од професионалне одговорности извођача радова (CAR полице осигурања UNIDO, увјети уговора FIDIC). Осигурање од професионалне одговорности покрива и штете на имовини или osobama која је настала као посједица недостатка на пројекту које

⁸ Hessische Bauordnung (HBO) 2002 (GVBl I S. 274), задње измене законом из 2010. (GVBl. I S. 429, Landes Bauordnung Nordrhein-Westfalen 1995 (GV NRW S. 218), измене законом из 1998 (GV NRW S. 687), i 1999 (GV NRW S. 622), Bayerische Bauordnung (BayBO) из 2007 (GVBl 2132-1-I, S. 588).

⁹ Trachte, Renate. (2008) Architektenhaftpflichtversicherung, у: Terbille, Michael, Versicherungsrecht, 2. Aulf., Verlag C. H. Beck, München, стр. 1078-1079.

је израдио извођач.¹⁰ Стога је таквим уговорима о осигурању од професионалне одговорности покривена и одговорност пројектаната (инжењера, архитеката). Примјена наведених увјета уговора није обавезна, односно искључиво се примјењују ако странке то уговоре. Због своје широке прихваћености уговора грађевинских радова с међународним елементом је незамисливо без примјене увјета уговора FIDIC или CAR полице осигурања.

3. ПРЕДМЕТ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ ОД ОДГОВОРНОСТИ АРХИТЕКАТА И ИНЖЕЊЕРА ГРАДИТЕЉСТВА

Предмет уговора о осигурању од одговорности овлаштених архитеката и инжењера градитељства је њихова професионална одговорност у архитектонским и инжењерским пословима у просторном уређењу и градњи. Она представља ризик у овој врсти уговора о осигурању. Ризик постоји у могућности да овлаштени архитект, односно овлаштени инжењер почини погрешку или пропуст у обављању послова а што има за посједицу настанак штете како самом наручитељу (инвеститору) тако и осталим (трћим) особама. Овлаштени архитект и овлаштени инжењер могу обављати послове пројектирања и послове стручног надзора грађења (ЗАИП, чл. 15 и 16). Овлаштени архитект поред наведених послова може обављати и стручне послове просторног уређења (ЗАИП, чл. 6).

Наведене стручне послове овлаштени архитекти и инжењери градитељства обављају на темељу уговора којег су склопили с наручитељем (инвеститором). Стога, у случају пропуста или погрешке у испуњавању уговорне обвеле израде пројекта градње или просторног уређења, односно за обављање послова надзора првенствено постоји њихова уговорна одговорност. Но, није искључено постојање и извануговорне одговорности према трћим особама, при чему се овде израз „трће особе“ односи на особе које нису у уговорном односу с архитектом, односно инжењером градитељства.

На овом мјесту покушати ћемо укратко назначити садржај грађанскоправне одговорности овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера градитељства.

Појајприје постоји одговорност пројектанта (овлаштеног архитекта, односно овлаштеног инжењера градитељства) за недостатке у пројекту.¹¹ Овде треба додати и одговорност овлаштеног архитекта за недостатке у нацртима приједлога докумената просторног уређења. Пројектант одговара за штету ако пројект није израђен у складу с правилима струке те ако није израђен у складу с уговором, односно замислима наручитеља. Притом мора упозорити наручитеља на недостатке у његову налогу, тј. замислима, идејама и жељама за израду пројекта иначе му одговара за штету. Ако је повјерио израду пројекта трћима одговара за пројект као да га је и сам израдио. Пројектант одговара и за рад спе-

¹⁰ Вукмир, Бранко. (2009) Уговори о грађењу и услугама савјетодавних инжењера, РРиФ, Загреб, стр. 664, 667-668.

¹¹ Вукмир. Исајо, стр. 267; Стојичић, Радомир. (2008) Одговорност пројектаната и извођача за штету по уговору о пројектовању и надзору, Грађевинска књига, Београд, стр. 40.

цијализираних стручњака на пројекту које је сам изабрао и ангажирао у своје име када се захтијевају посебна знања којима пројектант не располаже (на примjer, пројектирање различитих уређаја, опреме или постројења у грађевини попут дизала, гријања, вентилације, климе и сл.). Одговорност пројектанта за штету постоји и када пројект није израдио у року, односно када је доспио у закашњење. Надаље ту је и одговорност пројектанта за процјену трошкова градње будуће грађевине. Погрешна процјена трошкова може довести до штете наручитељу у смислу обуставе градње, прекорачење уговорених рокова испоруке / изградње објекта, повећаних издатака за финансирање и др.¹² У литератури се посебно наводи и постојање одговорности овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера у градитељству за издавање потврде о извршеним радовима темељем које извођач наплаћује радове од наручитеља. Посебна је одговорност овлаштеног архитекта, односно овлаштеног инжењера у градитељству у обављању надзора. Грађевински прописи прописују провођење надзора како би се осигуравала квалитета обављених радова и градње. У том смислу постојала би одговорност пројектанта који обавља надзор, на примjer, за мане на земљишту на којем се требају извести грађевински радови или градња, затим одговорност за надзор над извођењем радова према техничкој документацији, одговорност за надзор над набавом и избором материјала, опреме, уређаја, динамиком обављања радова у складу с програмом и роковима итд. Пројектант и овлаштени архитект, односно овлаштени инжењер градитељства који обавља надзор имају и десетогодишњу одговорност гледе тзв. битних захтјева за грађевину, познату у грађевинској терминологији и под појмом одговорност за солидност грађевине као и гледе мана на земљишту на којима је зграда подигнута (Закон о обvezним односима, чл. 633, ст. 3 и 4).¹³ Одговорност постоји према наручитељу или и према сваком даљњем стјечатељу грађевине (ЗОО, чл. 633, ст. 5).

4. ШТЕТЕ ПОКРИВЕНЕ УГОВОРОМ О ОСИГУРАЊУ ОД ОДГОВОРНОСТИ АРХИТЕКАТА И ИНЖЕЊЕРА ГРАДИТЕЉСТВА

У Увјетима генерално је одређено које су штете покrivene у обављању професионалне дјелатности овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера градитељства (Увјети за осигурање од професионалне одговорности у архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи, Хрватски уред за осигурање, чл. 2, ст. 1). То су: 1) штете које настају због смрти, повреде тијела или здравља неке особе, 2) штете настале оштећењем или уништењем ствари, 3) штета која није настала повредом тијела и здравља особе нити уништењем и оштећењем ствари (тзв. чисто имовинска штета). Према чл. 1 Увјета покрива се уговорна (према наручитељу, инвеститору) и извануговорна одговорност (према трећима) за штету.

Никаква даљња објашњења у Увјетима нису наведена о којим се то штетама ради. Стoga на овом мјесту наводимо неке типичне штете из иноземне литературе

¹² Вукмир, *Исто*, стр. 271; Стојчић. *Исто*, 59–60.

¹³ Народне новине РХ, 35/05, 41/08 и 125/11, даље у тексту: ЗОО.

које улазе у осигурательско покриће а које могу бити посљедица дјелатности архитеката, односно инжењера градитељства:¹⁴ 1) подупирање зграда којим се смањује или повећава притисак на темеље зграде што може довести, услед погрешке у прорачуну од оштећења саме зграде или сусједних зграда, 2) пропадање грађевинске чештице (парцеле) било због природних својстава, самих грађевинских радова или масе објекта, 3) забијање пилота у тло услед чега настају вибрације које могу оштетити удаљене зграде, 4) клизишта земље до којих долази због ископавања услед наношења ископане земље на одређену површину која попусти због повећаног притиска, 5) неприкладно осигуране скеле и конструкције с просторима за кретање радника 6) неправилно физичко осигурање грађевинских стројева, а нарочито постола дизалица (кранова) које може довести до повреде тијела и здравља те до оштећења или уништења ствари.

И судска пракса може нам пружати путоказ које штете улазе у осигурательско покриће из уговора о осигурању од одговорности архитеката и инжењера градитељства: 1) повреда обвезе архитекта / инжењера у пружању информација инвеститору о његовом пројекту (ризици у пројекту, различита алтернативна решења, о предностима и недостатцима у пројекту), 2) грешка у израчуну трошкова градње, 3) пропуст архитекте / инжењера да инвеститору правилно разјасни ставке у трошковнику градње, 4) пропуст архитекта / инжењера у надзору извођача радова – провјери грађевинског материјала прије уградње или преузимања на градилишту, 5) пропуст водитеља пројекта да праводобно истакне захтјев за наплату уговорне казне за рачун наручитеља, 6) пропуст архитекте / инжењера да разјасни и објасни наручитељу узроке појединих недостатака у градњи, пројекту или надзору, 7) пропуст архитекте/инжењера да провјери рачуне обртничких радова које су испоставили подизвођачи у односу на оправдање тих трошкова сукладно главном уговору, 8) пропуст архитекте/инжењера упозорити наручитеља да ће његове посебне жеље знатно повисити трошкове пројекта и изградње, 9) пропуст у правовременом информирању наручитеља о узроцима недостатака грађевине као и о пружању стручних информација о резултатима налаза, 10) пропуст у вези заштите штетних утјецаја грађевинских радова на сусједно земљиште 11) појава влаге у грађевини, 12) настанак штете услед промјене направа, скела и уређаја које је раније поставила стручна особа, 13) штете настале од кружних степеница, 14) погрешке у вези стабилности грађевина и направа, 15) штета настала прашином на сусједним некретнинама јер у пројекту пропуштом није предвиђено постављање заштитног зида против прашине која настаје градњом.¹⁵

Посебно место у покрићу штете заузимају тзв. штете на околишу. Штете на околишу су према хрватским увјетима осигурања искључене из осигурательског покрића (Увјети за осигурање од професионалне одговорности у архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи, Хрватски уред за осигурање, чл. 7, ст. 1, тоč. 6). Међутим, у њемачким увјетима осигурања такве су штете укључене у осигурательско покриће. При томе, претпоставка да би такве штете спадале у осигурательско покриће јест да су оне на-

¹⁴ Trachte. *Исто*, стр. 1068–1069.

¹⁵ Trachte. *Исто*, стр. 1062 и 1071.

тала као посљедица утјецаја на околиш извођењем грађевинских радова онако како су предвиђени пројектом.¹⁶ Под штетама на околиш сматрају се: оштећење заштићених врста и животних средина, тла и вода (њемачки Увјети, чл. A 1.4.).¹⁷ Осигурањем се покривају трошкови санације наведених штета на околиш укључујући и правне трошкове који при том настану (њемачки Увјети, чл. A 1.4. 2.). У њемачкој судској пракси налазимо примјере покрића штета на околиш: 1) архитект (пројектант) у пројекту превиди ширење прашине с градилишта на околне зграде па дође до загађења; 2) пропуст у пројекту уклањања старог спремника (танка) хемикалија што доведе до контаминације тла, 3) пројектом је предвиђена градња складишта нафте од материјала који нису за ту сврху намијењени (или нису одговарајуће квалитет) што је довело до пропуштања и контаминације тла.¹⁸

Посебност њемачке осигуратељске праксе јест да се уговором о осигурању од одговорности архитеката и инжењера грађевине покривају и штете које настају због погрешке или пропуста у давању правних савјета наручитељу од стране архитеката, односно инжењера. Наме, у Њемачкој је посебним прописом, Законом о пружању правних услуга (*Rechtsdienstleistungsgesetz*) омогућено давање правих савјета и другим струкама осим правне или само у стварима које нису поступовне нарави. Тако је могуће и да архитекти, односно инжењери дају правне савјете наручитељима. Важност ове могућности је у томе што су сами архитекти, односно инжењери често врло детаљно упућени у прописе просторног уређења и градње, па и у материју самих уговора о градњи (поготово поједињих његових специфичних одредби које се односе на техничка питања градње). Стoga, ако се већ законски признаје могућност инжењерима, односно архитектима да дају правне савјете гледе градње и просторног уређења, логично је и постојање осигуратељског покрића и у погледу такве њикове дјелатности. Дакле, покривале би се и штете које би настале пропустима у давању правних савјета гледе градње.¹⁹

Специфичну врсту штете која улази у осигуратељско покриће у уговору о осигурању од професионалне одговорности архитеката и инжењера грађевине спадају и трошкови правне заштите, односно трошкови поступка. Преузимање плаћања трошкова правне заштите посљедица је постојања опће обвезе осигуратеља од одговорности на правну заштиту осигураника (ЗОО, чл. 964, ст. 2), односно обвеше обране осигураника од неоснованих или претјераних захтјева за накнаду штете (ЗОО, чл. 964, ст. 3, Увјети за осигурање од професионалне одговорности у архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи, чл. 11, ст. 1 и чл. 12).

¹⁶ Garbes, Michael. (2011) *Die Haftpflichtversicherung der Architekten / Ingenieure*, 4. Auflage, Verlag Versicherungswirtschaft, Karlsruhe, strp. 14–15.

¹⁷ Огледни необvezујући посебни увјети које је донијело Њемачко удружење осигуратеља (GDV), пуног назива: *Besondere Bedingungen und Risikobeschreibungen für die Berufshaftpflichtversicherung von Architekten, Bauingenieuren und Beratenden Ingenieuren, Musterbedingungen des GDV, april 2011*. Увјети доступни у: Garbes. Истло, стр. 185–201.

¹⁸ Garbes. Истло, стр. 21.

¹⁹ Garbes. Истло, стр. 29–30.

5. ИСКЉУЧЕЊА ИЗ ОСИГУРАТЕЉСКОГ ПОКРИЋА

Искључења у уговору о осигурању од одговорности архитеката и инжењера нужна су јер се остварење појединих ризика може тешко предвидјети у специфичним ситуацијама везених за послове архитеката и инжењера у градитељству.²⁰ У Увјетима осигурања наведен је поприлично широк попис искључења из осигуратељског покрића (Увјети, чл. 7). Тако овдје налазимо следећа искључења: 1) штете које су намјерно или пријеварно проузрокене, 2) штете за које осигураник одговара због проширења уговорне одговорности, 3) штете проузрокене ратним и политичким ризицима, 3) штете од елементарних непогода и више сile (потреси јачи од 7 меркалијевих ступњева и вјетрови јачи од 8 ступњева по бофору, те пожари, поплаве, високе воде, пливни валови, лавине, сњежни наноси, јаки мразеви, одрони земљишта, и друге, што значи да попис елементарних непогода није затворен ни према Увјетима), 4) еколошке и нуклеарне штете, 5) штете због кориштења и посједовања моторних возила, летјелица, пловила и производа с не-достатком, 6) штете које настају услед трајног дјеловања температуре, плинова, паре, влаге или падалина, 7) штете које настају због неодржавања рокова, 8) штете настале по налогу инвеститора и кршењем одлука инспекције и органа надзора, 9) штете због погрешака и пропуста прије склапања уговора о осигурању,²¹ 10) штете због инсолвентности, прекида или обуставе рада (штрајк и др.), укључивши и губитак зараде, 11) штете због повреде права интелектуалног власништва и повреде права особности (углед, добар глас, част, достојанство, пословна тајна), 12) информатичке штете и штете настале на информатичкој опреми, хардверу и софтверу, 13) штете настале због уништења, нестанка или оштећења било које врста података, вриједносних папира и др., 14) штете настале трговачким друштвима у чијој власничкој структури судјелује уговоратељ осигурања или чланови његове обитељи, 15) штете настале радницима осигураника, уколико оне уговором нису изричito укључene у покрићe.

На оваква слична искључења налазимо и у њемачким Увјетима осигурања. Но, у њима налазимо још неке додатне клаузуле о искључењу. Првенствено ради се о искључењима оних ризика који нису непосредно везани за професионалну дјелатност архитеката, односно инжењера градитељства.²² Примјерице, искључене су штете настале у посредовању и заступању у пословима гледе некретнина, кредита и новчарским пословима (Огледни посебни увјети за осигурање од професионалне одговорности архитеката, грађевинских инжењера и савјетодавних инжењера, даље у тексту: њемачки Посебни увјети, чл. 4.7). Управљање пројектом свакако захтијева широк спектар услуга и читав низ специјалистичких знања међу којима и знање о финанцијама и правним пословима с некретнинама. Због тога правне особе специјализиране за управљање пројектима запошљавају стручњаке разних струка као што су правне и економске, док се услуге

²⁰ Garbes. Истло, стр. 77.

²¹ Тзв. штете из ранијег пословања. – Славнић. Истло, стр. 29.

²² Garbes. Истло, стр. 108.

архитеката и инжењера махом односе на израду грађевинских пројекта, планова просторног уређења и надзора. Према томе, послови правнофинансијске нарави нису примарни струци архитеката и инжењера па је разумљиво постојање таквог искључења. Стога ваљао би размислiti и о постојању таквих ограничења и у хрватским увјетима осигурања. Надаље, у њемачким Увјетима осигурања предвиђено је и искључење из покрића ризика мањка у благајни и проневјере у плаћању (њемачки Посебни увјети чл. 4.8 А). Ово искључење долази у обзир када је архитекту, односно инжењеру градитељства дана овласт да изврши одређена плаћања у име и за рачун наручитеља. Овамо би спадале и погрешке у обрачууну и провјери рачуна и сл. Такођер, из покрића искључене су и штете из лиценције (њемачки Посебни увјети, чл. 4.4 А). Архитекти или инжењери градитељства могу лиценцијом отуђити права на својем пројекту стјечатељу лиценце. Стјечатељ стјече право упорабе пројекта, а за штете које настану због погрешке у пројекту одговара даватељ лиценце. Међутим, такве су штете из покрића осигурања изријеком искључене.

6. ЛИМИТ ОСИГУРАТЕЉЕВЕ ОБВЕЗЕ

Обвеза осигуратеља ограничена је на одређени уговорени новчани износ што представља лимит (границу) покрића осигурања. Увјети осигурања посебно разликују тзв. износ осигурања и агрегатни лимит (Увјети за осигурање од професионалне одговорности у архитектонским и инжењерским пословима и дјелатностима у просторном уређењу и градњи, чл. 4). Износ осигурања представља највиши износ обвезе по једном осигураним случају, док агрегатни лимит представља горњу границу за све осигуране случајеве остварене унутар једне осигуратељске године. Висина износа осигурања, односно лимита није посебно одређена увјетима осигурања већ се одређује у појединачним полицама осигурања. У пракси износ осигурања по једном осигураним случају износи 1.000.000,00 куна (1 евро = 7,54 куна), док агрегатни лимит износи 3.000.000,00 куна.²³ Посебан је случај ако у стручним пословима (планирања, просторног уређења, надзора и сл.) из истог уговора с наручитељем судјелује четири или више овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера градитељства а штету проузроки само један од њих. Тада се лимит покрића повећава за 50%. У пракси се примјењује и збрајање лимита покрића, односно свога осигурања. Ако један осигурани случај проузроке два, три или више овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера градитељства укупан лимит једнак је зброју њихових појединачних лимита, али ипак највише до износа од 6.000.000,00 куна по једном осигураним случају. На захтјев појединачних овлаштених архитеката односно инжењера градитељства може се уговорити и лимит у вишем износу уз плаћање одговарајуће премије, а могуће је уговорити и посебан лимит за само појединачни стручни посао или пројект.

Увјетима осигурања које су горе споменути предвиђена је и могућност уговора судјеловања осигураника у штети (франшиза), али у том случају се она мора

²³ Уговор о вишегодишњем обvezном осигурању овлаштених архитеката, односно овлаштених инжењера у градитељству којег је један Осигуратель у РХ склопио с надлежном коморама, чл. 5.

Уговор о осигурању од одговорности архитеката и инжењера у градитељству у Хрватском...

изричito навести у полици осигурања (чл. 5). У пракси франшиза се уговора у апсолутном износу уз истодобно остваривање попуста на премију у одређеном износу.

У пракси њемачких осигуратеља превладава уговорање одвојених лимита осигурања посебно за штете на особама, а посебно за штете на стварима и опћенито имовинске штете. У том случају обије своге осигурања стоје осигураницима самостално на расподагању. При томе су лимити покрића за штете на особама виши у односу на лимите покрића за имовинске штете. Ово се решење оправдава схваћањем да штете на особама теже погађају појединце него њихову имовину. Овисно о законодавству поједине покрајине, своге осигурања крећу се од 150.000,00 до 250.000,00 евра за имовинске штете и од 500.000,00 евра до 1.500.000,00 евра за штете на особама.²⁴

У Италији су минималне своге осигурања биле прописане још тзв. Мерлонијевим законом из 1994, да би их касније прихватио и Закон бр. 163/2006. Тај се Закон односи само на питања минималних свога осигурања архитеката и инжењера који судјелују у обављању јавних радова и њиховом пројектирању. Према чл. 111 Закона минимална свога покрића одређена је на следећи начин: за радове чија је процијењена вриједност мања од 5.000.000,00 евра (без пореза на додану вриједност) минимално покриће мора износити најмање 10% вриједности послана а максимално до 1.000.000,00 евра. Ако је процијењена вриједност радова већа од 5.000.000,00 (без ПДВ-а), минимално покриће мора износити најмање 20% вриједности послана а максимално до 2.500.000,00 евра. У погледу минималних свога осигурања од одговорности инжењера и архитеката у обављању осталих радова нема никаквих законских одређења осим захтјева из већ раније споменутог Закона бр. 138/2011 да покриће буде „прикладно.“ Стога су висине свога покрића препуштене уговорним странама или боље речено осигуратељима. У тим се осигуратељским покрићима минималне своге осигурања, овисно о друштву за осигурање, крећу од 500.000,00 евра па до 2.500.000 евра. Нека друштва за осигурање постављају ограничења гледе вриједности грађевинских радова. То јест, да би постојало покриће постављају се захтјеви да вриједност радова не буде изнад одређеног износа (у пракси најчешће 5.000.000,00 или 10.000.000,00 евра).²⁵ Талијански систем минималних покрића не познаје одвојене минималне своге осигурања посебно за штете на особама, а посебно за штете на стварима како то познаје њемачко право.²⁶ Само ради успоредбе наводимо како осигуратељи у Аустралији нуде осигуратељско покриће у уговору о осигурању од одговорности архитеката и инжењера и до 20.000.000,00 – 30.000.000,00 аустралских долара годишње.

²⁴ Доступно на: http://www.versicherungsmakler3000.de/architektenhaftpflichtversicherung/architektenhaftpflicht_info.htm, 2. сiječња 2012.

²⁵ Доступно на: http://www.architettolombardia.com/CM_Allegati_Web/EF3CD09954A8402C82767446C92451FA.pdf, 5. сiječња 2012.

²⁶ Mead, Patrick. (2008) *A Legal Guide to Contract Works and Construction Liability Insurance in Australia*, Carter Newell Lawyers, Brisbane, Sydney, Melbourne, стр. 124.

7. ЗАКЉУЧАК

У Републици Хрватској склапање уговора о осигурању од одговорности обvezno је за све овлаштене архитекте, односно инжењере у градитељству (грађевинске инжењере или и остale инжењере техничких струка који обављају одређене стручне послове у градитељству). Оно што би требало уредити законски јесу минималне своте осигурања. Такво што хрватски законодавац до данас није учинио већ је оставио на вољу уговорним странама. Пракса да се законом унапријед пропишу минималне своте осигурања већ је раније позната у Закону о обvezном осигурању у промету, а код осигурања од професионалне одговорности у Закону о одвjetништву. Тиме би се утјецало на самовољно уговорање минималних свота које по својој висини нису увијек у интересу заштите права потенцијалних оштећеника или ни осигураника. Минималне своте осигурања у Хрватској релативно су ниже у односу с онима из Њемачке и Италије. Стoga треба размислити о њиховом повећању. Може се притом по узору на иноземна рјешења (на примјер, Њемачка) предвидјети посебне минималне своте за штете на стварима (ниže) и за штете на особама (више). Могло би се законски прописати висина минималних свота и према вриједности радова како је то ријешено на примјер у Италији, тј. да за радове веће вриједности буду и више минималне своте осигурања. Но, укупно гледајући, минималне своте осигурања у Хрватској и у анализираним земљама према ставу аутора доста су ниске с обзиром на висину штета које могу настати у дјелатности градитељства. Требало би предвидјети виши износ минималних свота осигурања јер примјера у свијету имамо попут Аустралије. Наравно уз то уговорити плаћање и адекватне премије.

Оно што свакако недостаје у законском уређењу уговора о осигурању од професионалне одговорности архитеката / инжењера у градитељству јесу питања штете које су покривене осигурањем и искључења из покрића. Сматрамо да би држава требала одредити минимум садржаја уговора по питању штета која су покривена осигурањем као и искључења изван којих не би било допуштено уговорним странама одређивати нека додатна искључења. Пропуштање законодавца да то учини може довести да осигуратељско покриће не буде довољно квалитетно за осигуранike и оштећениke. Само као примјер наводимо да су већ сада према хрватским Увјетима из покрића искључене тзв. штете на околишу, односно штете настале услед загађивања, тла, воде и зрака. Могућност појава таквих штета у градитељству је неминовна, па су узимајући у обзир такву чињеницу примјерице њемачки увјети осигурања такве штете изријеком уврстили у осигуратељско покриће осигурања од професионалне одговорности архитеката, односно инжењера у градитељству.

Loris BELANIC, LL.D

Research Associate, University of Rijeka, Faculty of Law, Croatia

ARCHITECTS' AND CIVIL ENGINEERS' LIABILITY
INSURANCE CONTRACT IN CIVIL ENGINEERING IN CROATIAN
LAW AND LAWS OF SOME EU COUNTRIES

Neat scientific work

SUMMARY

After making introductory remarks about the importance of the architects' and civil engineers' professional liability insurance contract, the paper looks at why this type of contract is compulsory. The attention is focused on how some other EU countries (France, Germany and Italy) introduced this insurance contract and made it compulsory. The paper also deals with the subject matter of the insurance contract. First, the author determines the content of architects' and civil engineers' professional liability, then he presents the kinds of damage covered by the insurance contract, and, finally, he analyses the coverage under the provisions of the insurance terms and conditions on the examples of Croatian and German insurers. The examples of Croatian and German insurance terms and conditions are also used to present the insurance exclusions. The paper also deals with the minimum amount of sum insured in Croatian law and in comparative law. In the conclusion the author formulates proposals de lege ferenda and offers recommendations to insurers, by referring to comparative law experience.